

Eğitimde Tiyatro ve Gençlik Tiyatrosu

Nihal Kuyumcu*

1.Neden Eğitimde Tiyatro?

Tiyatro, tüm sanat dallarını içinde barındırır. Başta resim, müzik, olmak üzere, birçok alanda öğrencinin kendisini ifade etmesine olanak sağlar. Farklı alanlarda sorumluluk alan öğrenci, hem grubu oluşturan, hem de yönlendiren olarak gerçek anlamda demokratik bir çalışma ortamının parçası olur. Bu demokratik paylaşım ortamına fırsat vermesiyle de tiyatro önemli bir eğitim aracı olma görevi üstlenir. Tiyatro, herhangi bir didaktizme kaçmadan, gençlerimize bu dünyayı ve insanları bütün karmaşasıyla sorunları ve çözümleriyle gösterme, bir çeşit “dünyayı okuma” fırsatı verir. Dünyayı okuyabilme yetisi kazandırır. Kendilerine bakma, kendi kendilerini yargılamalarına ve değerlendirmelerine yardım eder. “Kendini başkasının yerine koyabilme, onun gibi düşünüp hissedebilme ve onu anladığını iletebilme olarak tanımlanan empatiyi sağlamanın önemli bir yolu, başka insanların rolüne geçici olarak girmek olabilir. Rol oynama, başka kimliklere geçici olarak girme olanağını sağlayarak empati gelişimine katkıda bulunabilir”.¹ Eğitimde Tiyatroda asıl olan yaşanan süreçtir. Sonuç, ortaya çıkan ürün önemli değildir. “Herhangi bir beklenti yoktur. Sanatsal ve ekonomik rekabet yoktur. Başrol ve yardımcı roller yoktur. Seyirci sayısının, sahneleme sayısının önemi yoktur. Starlar yoktur, iş bölümü yoktur. Herkes yapılması gereken işin ucundan tutar. Zamanla edinilen deneyimlerin tiyatrosudur. İyi bir okul tiyatrosunda roller için öğrenciler değil, oynamak isteyen öğrenciler için roller seçilir.”²

Bu bağlamda, okullarda, tiyatronun önemi ve yararları, gün geçtikçe daha çok fark

* Yard. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi.

¹ Önder,Alev, **Eğitici Drama- Temel İlkeler, Uygulama Modelleri ve Örnekleri**, Morpa Yayınları, İstanbul, 2006, s.19

² Mieruch, Gunter, **Öğrencilerle Nasıl Oyun Çıkarırım**, “VII Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Semineri”, yay. Haz.:Prof. Dr. İnci San, Naturel yay. Ankara, 2003, s.13

edilmeye başlanması sevindiricidir. Bir sosyal etkinlik olarak yapılan tiyatro çalışmaları, katılımcıların her birine, sorumluluk alma ve sorumluluk verme, grup içinde kendini doğru ifade edebilme, başkalarını dinleme, çevresinde olanlara karşı duyarlılık kazanma, empati kurabilme gibi özelliklerle öğrencinin kişisel gelişimine önemli ölçülerde katkıda bulunur. Böylece, grupla çalışmanın verdiği disiplin anlayışı öğrencinin günlük yaşamına da yansiyarak derslerdeki başarı grafiğinin yükselmesini sağlar.

Bunu fark eden, bu durumun bilincinde olan eğitim kurumlarının tiyatroyu önemseydiği, okullarında tiyatro çalışmalarına ağırlık verdiği bir gerçektir. Hatta oyun sahnelemekle kalmayıp tiyatro buluşmaları, tiyatro şenlikleri de düzenliyorlar.³ Ancak okul dışına çıktığımızda örneğin ödenekli ya da özel tiyatrolara baktığımızda, bu alanda yapılan çok fazla bir şey olmadığını görüyoruz. Belediye Şehir Tiyatroları, Devlet tiyatroları gibi ödenekli tiyatrolar hemen hemen perde açtıkları tüm kentlerde Çocuk Tiyatrosu birimlerini kurmuş olmalarına karşın “Gençlik Tiyatrosu” ile ilgili birimleri bulunmamaktadır.⁴ Gençliğe yönelik etkinlikler sadece mayıs ayında gençlik haftalarında sergilenen gösterilerle sınırlı kalmakta. Özel tiyatrolar da aynı şekilde çocuk oyunları sahnelemelerine karşın, ticari kaygılarla olsa gerek gençlik oyunlarına pek ilgi göstermiyorlar. Oyun yazarları için de aynı durum söz konusudur.

Okul çatısı altında yapılabilecek böyle bir sosyal etkinlik, hem süreci yaşayan katılımcı öğrenci açısından, hem de seyirci olarak, gencin kişisel gelişiminde olumlu katkıları bakımından yararlı olur. Özdemir Nutku “okulların amacı gençlerin kafasını eğitmekse, tiyatronun amacı o gençlerin yüreğini eğitmektir.”der.⁵ O nedenle, özellikle okullarda yapılan “Eğitimde Tiyatro” programları çocuk ya da gençlerin eğitimi açısından çok önemli bir yere sahiptir.

1.1.Neler Yapılabilir?

³ Başta Boğaziçi üniversitesi, ODTÜ, İstanbul üniversitesi olmak üzere birçok üniversitenin yanı sıra liseler (Robert Kolej, Şişli Terakki Lisesi, Galatasaray Lisesi) , Profilo Alışveriş merkezi gibi ticari kurumlar da tiyatro şenlikleri, buluşmalar düzenliyor.

⁴ Kuyumcu, Nihal, **Çocuk Tiyatrosu**, Mitos Boyut Yayınları, Tiyatro/Kültür Dizisi 34 İstanbul, 2000, s.25

⁵ Nutku, Özdemir, **Dram Sanatı**, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2001, s.13

Eğitim kurumlarında oyun sahneleme söz konusu olduğunda genellikle Türkçe ya da Edebiyat öğretmenleri görevlendirilirler. Öğretmen bu işi, biraz kişisel ilgisi oranında, biraz da el yordamıyla yerine getirmeye çalışırken birçok sorunla karşılaşır. Örneğin, oynanacak metnin bulunması, prova saatlerinin düzenlenmesi, prova yapılacak alanların fiziksel koşulları, sahnenin durumu – ki çoğu okulda yoktur- her biri birer ciddi sorun olarak karşısına çıkar. Biz bu çalışma kapsamında, diğer sorunlar ülkenin genel koşulları ile ilgili olması ve bir şekilde öğretmenin, okul idaresinin becerisiyle geçici çözümler üretebileceği gerçeğinden yola çıkarak metin bulma konusundaki soruna çözüm üretmeye, öneriler getirmeye çalışacağız.

Yurt dışında, gençler ve çocuklar için kaleme alınmış oyunları ya da üstünde hedef yaş gruplarının belirtildiği, klasik oyunların sadeleştirilmiş örneklerini bulmak mümkünken bizde ise, gençlik oyunu dendiğinde ilk ve tek akla gelen Turgut Özakman'ın “Ah Şu Gençler” adlı oyunudur. Bir ikinci örnek neredeyse yoktur. Liselerarası tiyatro şenliklerinde, bu alanda yaşanan sıkıntı açıkça görülüyor. Örneğin, kimi okullar, bir oyun metnini ele alıp, hiçbir uyarılama, kısaltma, üstünde çalışma yapmadan, doğrudan rolleri dağıtarak olduğu gibi sahneliyor. Sonucunda ortaya, seyircilerin, hatta tiyatro grubunun kendisinin de dikkat ve sabır sınırlarını zorlayan eserler ortaya çıkıyor.⁶ Bunlara bir de öğrencilerin sahne, oyunculuk, ses, beden kullanımı gibi alanlardaki acemiliği eklendiğinde durum daha da içinden çıkılmaz, bir hal alıyor. O zaman bu konuda ne yapabiliriz? Nasıl bir yol izlersek oyunun ortaya çıkma süreci daha keyifli, daha işlevsel, ortaya çıkan ürün daha özgün hale gelebilir?

Amacımız, bu çalışma bağlamında bu soruların cevaplarını bulmaya çalışmak ve bir yöntem önermek.

1.2.Nasıl Yapılabilir?

⁶ PAM Liselerarası tiyatro buluşmasında örneğin Musahipzade Celal'in oyunlarını sergileyen gruplar gerek dilin kullanımında, gerekse dönemin giysilerine sadık kalınarak hazırlanan kostümler içinde oldukça sıkıntılı görünüyorlardı. Alışık olmadıkları sarıklar, kaftanlar anlamlarını tam olarak bilemedikleri dolayısıyla içselleştiremedikleri sözcükler yüzünden oyunda bütünlüğu yakalamak çok zordu.

Bir eğitim kurumu çatısı altında lise öğrencileriyle tiyatro yapmak istediğimizde birçok farklı yol izleyebiliriz. Örneğin, klasik ya da çağdaş, hazır bir metinden yola çıkarak oyun sahneleyebiliriz, gençlerin kendi yaşamlarından örneklerin yer aldığı metinler oluşturarak oyun sahneleyebiliriz, bir efsaneyi alır çeşitli biçimlerde yoğurarak yeni bir bakış açısıyla sahneleyebiliriz. Burada temel hedefimiz bu sürecin her aşamasında öğrencinin etkin olarak yer almasıdır.

1.2.1. Bir Metinden Yola Çıkarak Oyun Sahneleme

Oynanacak oyun metninin seçimi, öğretmen için çalışmanın önemli bir ayağını oluşturur. Öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı'nın yazılı olmayan kuralları gündeme gelir. Öğretmen okul yönetiminin de onayını almak zorundadır.⁷ Metne karar verildikten sonra, aşamalı olarak gerçekleştirilmesi gereken hedefler ortaya konur. Seçilen metin klasik bir metin olabileceği gibi çağdaş bir metin de olabilir.

Şimdi de örnek olarak klasik metinden yola çıkarak neler yapabileceğimiz konusunu ele alalım. Klasik metinler dediğimizde her dönemde söyleyecek sözü olan, her dönemde geçerliliği olan ve kullandıkları dil ve edebi değerleriyle edebiyat tarihinde önemli yerler edinmiş, akımlar oluşturmuş eserleri anlıyoruz. “Gençlerle Tiyatro” programında bu metinlerden yararlanabiliriz. Ancak bazı durumlarda metinlerin uzun olması, sahip olduğu dili, olay örgüsü vb. özellikleri, grubun yapısıyla, sesleneceği seyirci grubunun özellikleriyle örtüşmeyebilir. Bu duruma özellikle dikkat edilmelidir.

Bir tiyatro metni, aslına sadık kalınarak sahnelendiğinde 2-3 saati bulan bir oyun ortaya çıkabilir. Bu kadar uzun bir sahneleme, bir okulun sınırlı olanaklarıyla oyuncu grubunu baskı altına alarak süreci sıkıntılı hale getirebilir. Bu nedenle grupla masa başı çalışması yapmak,

⁷ Bir lise öğretmeni okul yönetimine götürdüğü önerilerin “Bu oyun çok politik olmaz”, “içinde aşk meşk var olmaz”, “içinde biraz öğüt olmalı, eğitici olmalı” (eğiticilikten anlaşılın seyircinin gözüne sokulan öğütler,

asıl metni her yönüyle inceledikten sonra metni yeniden yazarak sahnelemeye geçmek gerekir. Genelde yönetmen/öğretmenin tek başına yaptığı dramaturgi çalışmasını öğrencilerle birlikte yapması, bu sürecin olmazsa olmaz ayağını oluşturmaktadır. Zira bir eğitim kurumunda oyun sahnelemenin amacı, öğrencilerin rol yapma yeteneklerini sergilemek, yarının oyuncularını keşfetmek olmayıp, öğrencinin bir tiyatro metni üzerinde çalışmadan başlayarak perde açılıncaya kadar geçen süreci yaşamasıdır. İnceleyerek, değerlendirerek ve yorumlayarak tiyatro metni aracılığıyla yeni bir dünya kurmasıdır. Edebiyat, tiyatro ve sanatla yoğrulmuş, kendi dilini ve dünyasını zenginleştirmektedir.

Bu noktadan hareketle öğrencilerle bir metin üstünde üç aşamalı bir çalışma gerçekleştirilerek bu süreci daha verimli ve daha işlevsel hale getirebiliriz.

2.1.1. Birinci Aşama: Masabaşı Çalışması

Öncelikle tiyatro metninin, bir edebi yapıt olarak ele alınıp incelenmesi gerekir. Edebiyat dersinde olduğu gibi bir örnek metnin bir bölümünün ele alınarak incelendiği çalışmanın bir benzerini, metnin bütününe yayarak, sahne sahne, bölüm bölüm gerçekleştirmek doğru olacaktır. Bu yapıtı yazarına yazdıran koşulların araştırılması, dönemin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapılarının incelenmesi grupla eser arasında bir bağ kurulması için bir başlangıç olabilir. Tipleri karakterleri oluştururken, onları içinde buldukları dönemle bir bütün olarak anlamaya çalışmaları sahne üstünden önce kafalarında canlandırmalarına yardımcı olacaktır. Bu da ölü satırların, ya da öğrenci için çok anlam ifade etmeyen sözcüklerin anlam kazanmasına, içselleştirilmesine yardım edecektir.

Örneğin, hareket noktasını bir Shakespeare oyunu oluşturacaksa o dönemin İngiltere'si üzerinde yapılacak bir inceleme sayesinde, oyunda bulunan birçok ayrıntı gençler için bir anlam kazanabilir. O dönemde insanlar nasıl giyinirdiler? Nasıl yaşarlardı? Böylece o giysiler, o yaşam tarzı içinde insanların hareketlerini hayal etmek biraz daha kolay olacaktır. Örneğin bir salon kadınının uzun kabarık tuvaletler içindeki hareketleriyle, tarlada çalışan bir köylünün

uyarılar vb.) gibi gerekçelerle reddedildiğini dile getirmişti. Aynı durum okullara oyun götürüp sergilemek

hareketlerinin arasındaki farkı düşünmek öğrenciye metinden yola çıkarak bir tip/karakter yaratmada yardımcı olabilir. Oyun kişilerinin; uysal, sinirli, mutlu, mutsuz gibi duygusal özelliklerini yazar hangi sözcüklere gizlemiş? Duygularını hangi sözcüklerle nasıl ifade ediyorlar? Tüm bu ayrıntılar, o kişilerin içinde buldukları ortamla birlikte düşünüldüğünde daha iyi anlaşılır ve bir anlam kazanır.

Grup kendi metnini oluştururken ana metinle paralellik kurması, klasik metnin sağlam yapısına sadık kalması oyunun kendi içinde tutarlı olmasını sağlar. Oyunun dramatik kurgusu üzerine yapılacak inceleme, olayların birbirleriyle olan bağlantıları, önemli dönüm noktalarının ve odak noktasının belirlenmesi yine bu konuda yol gösterici olacaktır. Yazar oyununda ne anlatmak istemiş, biz ne anlatmaya çalışacağız? Biz hangi öğeleri ön plana çıkartacağız? Oyunda ne gibi kısaltmalar yapabiliriz, yapmalı mıyız? Olay örgüsünü ne şekilde kullanabiliriz? Oyunu aslına uygun, yazıldığı dönemdeki gibi mi sahneleyelim, yoksa günümüze getirelim mi? Ya da tamamen farklı deneysel bir çalışma mı yapalım?

Bu soruları daha da çoğaltabiliriz. Örneğin Romeo-Juliet'i günümüze getirsek neler olurdu? Nerede karşılaşırlardı? Üniversite öğrencisi iseler nerede, köyde yaşayan bir genç çift olsalardı nerede karşılaşırlardı? Aileler arasındaki düşmanlığın nedeni ne olabilirdi? Ya da bu çiftin kavuşmasında başka ne gibi engeller çıkabilirdi? (sosyo-ekonomik ve sosyo- kültürel koşullar, din, dil, etnik ayrılıklar vb. olabilir mi)

Tüm bu soruların yanıtları, grup üyelerinin oyunla iletişime geçmelerini ve üstünde düşünmelerine yardım edecektir. Soruların yanıtları verildikten ve karara varıldıktan sonra sadece kişilerin ve dönüm noktalarıyla olay örgüsünün belirlendiği, bir taslak çıkarılır.

1.2.1.2.İkinci Aşama: Sahne Üstüne Geçiş

isteyen tiyatro gruplarının da benzer gerekçelerle reddedildiği haberlerine zaman zaman basında rastlanmaktadır.

İkinci aşamada gruptan, rol dağılımı yapmadan, sadece durumları vererek doğaçlama yapmaları istenir. Örneğin, eğer grubun, oyunu, günümüze getirmek gibi bir niyeti varsa Romeo günümüzde yaşasaydı neler olurdu? İki genç üniversiteli olarak nerede ve nasıl karşılaşır? Aralarında ne gibi konuşmalar geçerdi? Birbirlerinden hoşlandıklarını hangi hareketlerinden konuşmalarından anlardık? vb. durumları sorularla netleştirerek bölüm, bölüm, aşama, aşama ilerleyerek sahneler, küçük parçalar haline getirilerek, doğaçlamalarla oluşturulmaya başlanır. Tüm grup üyeleri aynı durumun farklı biçimlerini, bir başka deyişle herkes kendi Romeo ya da Juliet yorumunu doğaçlamalarla gösterir.

Oyunun ortaya çıkma – doğaçlama- sürecinde, öğrenci rolünü çevre ile ilişkilendirip yeni bir arayış sürecine girecektir. Zaman içinde onu geliştirecek, yeni davranış biçimlerine yeni sözcükler ekleyerek, rolünü keşfederek olgunlaştıracaktır. Yani, eğer kahraman Romeo ise Romeo Ahmet olduğunda hareketlerinde, davranışlarında ne gibi değişiklikler olur, hangi sözcükleri kullanır ya da Romeo’yu Ahmet nasıl canlandırır, tüm bunların üstünde durarak, kendisine göre bir çözümleme yaparak sonuca varacak, ortaya bir tip/karakter çıkaracaktır. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu da benzer bir yaklaşımla “Öz tiyatro” anlayışı içinde metni gösterinin edebi şekli, projesi olarak kabul eder ve oyuncunun eylemi için bir esin kaynağı olması gerektiğini söyler.⁸

Eğer başlangıçta diyalog yazarak ezber yoluna gidersek, öğrenci o sözcüklerin içinde sıkışıp kalacaktır. Kendi rolü ile ilgili bir arayışa girmeyecektir.

1.2.1.3.Üçüncü Aşama: Yazılı Metnin Oluşturulması

Yapılan uzun prova sürecinden sonra, grubun da beklentileri göz önüne alınarak, roller belirlenir. Yavaş yavaş diyaloglar kesinleştirilir. Giderek oyun metni ortaya çıkar. Bu aşamada, bir kayıt cihazı iyi bir yardımcıdır. Son aşamada doğaçlamalar sırasında kâğıda dökülen

diyaloglar incelenir. Bozuk cümleler yeniden düzenlenir. Ana metinden yazarın kullandığı ifadeler alınıp metnin içine yerleştirilerek metin güçlendirilir. Bir iki küçük düzeltme ile oyunun ortaya çıkma süreci tamamlanmış olur.

2. Gençlerin Kendi Dünyalarından Yola Çıkararak Oyun Sahneleme

Öğretmen böyle bir çalışma biçimini tercih etmişse, bir metinden yola çıkarak oyun hazırlama sürecinden çok daha karmaşık ve riskli bir yola girdiğinin farkında olmalıdır. Bunun en önemli nedeni, 13 yaştan itibaren ergenliğe adım atan genç grubun duygusal yoğunluklarının, hassasiyetlerinin ve çevreleriyle iletişimde en çok sorun yaşadıkları, çatışmalarının en üst seviyede olduğu bir dönemi yaşamalarıdır. Bu konuda Haluk Yavuzer'in görüşleri bu düşünceleri destekler niteliktedir. “ Fırtına ve stres kavramıyla karakterize edilen ergenlik, kaçınılmaz duygusal çatışma ve çelişkiler dönemi olarak değerlendirilmektedir. (...) Anne-babasının veya toplumun getirdiği belli birtakım kısıtlamalara isyan ederek karşı gelir. Ancak amacı yıkıcı olmak değildir. Önceleri düşmanca gibi gözükse bu tavrından, kısa sürede, anlamsız olduğu gerekçesiyle vazgeçer. Kendinden yeterince emin değildir. Kuşku, endişe ve korkuları vardır. Aşırı duyarlıdır.”⁹ Bu nedenle öğretmenin, grup üyeleriyle iletişimde çok dikkatli olması gerekecektir. Kısacası, hem gruba hâkim olduğunu, lider olduğunu hissettirmeli, hem de grup üyeleriyle arkadaş olabilmelidir.

Diğer yandan böyle bir çalışma, gence ayna tutma, kendine bakma, yaşlılarını inceleme ve başkalarıyla kurduğu iletişimde empati yeteneğini geliştirmesine yardımcı olur. Ayrıca, bu süreç, yaşlılarının dile getirdikleri, doğaçladıkları sorunları izlerken yalnız olmadıklarını görmeleri açısından da çok yararlı olabilir.

2.1. Günlük Yaşamın Yeniden Kurgulanması

⁸ Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, **Tiyatro Nedir**, Yayına hazırlayanlar:A.Alpöge, Y. Öğüt, A.Y. Baltacıoğlu, Mitos Boyut yayınları, Tiyatro/Kültür Dizisi 65, İstanbul, 2006, s.89

⁹ Yavuzer, Haluk, **Gençleri Anlamak**, Ev-Aile-Toplum Dizisi, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005, s.17-18

Öğretmen, önce bir öğrenim yılı boyunca yapılması planlanan çalışmada, kendisine hareket noktası olabilecek bir konu seçer. Örneğin “iletişim”, “şiddet”, “otoritenin sorgulanması”, “toplumsal cinsiyet”, “etik” gibi. Bu seçim, öğretmenin, çalışmanın geneli üzerinde, bir plan/program yapmasına yardım eder. Hangi noktadan başlayıp hangi noktaya varması gerektiği konusunda yol gösterici olur. Seçilen konunun alt başlıkları belirlenir. Örneğin “İletişim” konusu seçilmişse “aile üyeleriyle iletişim”, “arkadaşlarıyla iletişim”, “okul idaresi ve öğretmenleriyle iletişim” şeklinde çeşitli kademelerde iletişim modelleri incelenir. Nerelerde sorun yaşanıyor? Nedenleri nelerdir? Burada öğretmenin yapacağı şey sürekli doğaçlamalarla ortaya konan durumun çeşitli açılardan incelenmesine, sorgulanmasına fırsat vermektir. Bir rolde, genç kendini canlandırırken bir sonrakinde baba ya da öğretmen rolüne girerek onlarla empati kurabilir ya da bir başkasında kız arkadaşının yerine geçerek onun duygularını anlayabilir.

Böyle bir çalışmada, önce gençlerden günlük yaşantıları içinde yaşadıkları bir sorun, bir tartışma vb. anını düşünerek donmuş resim olarak gruba göstermeleri istenir. Önce, gösterilen resimler üzerine fikir yürütülür. “Bunlar kim? Aralarındaki ilişki nedir? Sorunu yaşayan kim? Nasıl bir sorunla karşı karşıya?” gibi sorular gruba yöneltilir. Resmin sahibine yanıtların ne kadarı doğru olduğu sorulur ve donmuş resmin gerçek öyküsü dinlenir. Daha sonra, aynı gruptan resimde sergilenen durumun üç adım öncesinden başlayarak o duruma gidiş anını yeniden resimlemeleri istenir. İkinci aşamada ise, gencin anne babasının yerine geçen diğer üyeler gençle bir diyalog sürecine girerken, empati yoluyla farkındalık kazanırlar.

Örneğin, ilk resimde aile ile gencin çatışma anını gördüğümüzü düşünelim. Anne baba hiddetle gence yönelmişler, genç de onlara karşı çıkan bir tavır içinde. Üç adım gerisine gittiğimizde ilk adımı gösteren resimde genç, arkadaşlarıyla konuşurken, ikinci resimde ailesiyle konuşurken, üçüncüsünde ise gelinen nokta. Resimler sergilendikten sonra, yavaş yavaş hareket ve ses verilir. İlk önce sözsüz olarak sadece beden dili, jest ve mimiklerle resim canlanır. Daha sonra söz eklenir. Öğrenci, arkadaşlarıyla akşam sokağa çıkmaya karar vermiştir. Ailesine söyler, izin ister. Ama aile şiddetle karşı çıkar. Bir sonraki aşamada aile ile

diyalogda taraflar birbirlerini ikna etme sürecine girerler. Öğrenci bu süreci izlerken, gözlemleyip anlamlandırırken kendi deneyimlerinden yola çıkarak çözümler üretebilir. Bu süreç kendisine ailesine ve onlarla kurduğu iletişimi sorgulamasına yardım edebileceği gibi yalnız olmadığını da grup üyeleri akranlarının da benzeri sorunları yaşadığını gösterir.

Yetişkinlere karşı eleştirel bakış, yetişkinlerin gözüyle kendilerine bakma, kendilerini inceleme, yetişkinlerle olan ilişkilerini de düzene koyar. Daha önce de belirttiğimiz Turgut Özakman'ın yazdığı oyun “Ah şu gençler” aslında benzer sorunları ele alan bir oyun. Gençlerle çalışırken onları dinlemek, onlardan alınan bilgiler üstüne çalışmayı kurmak, o çalışmalardan yola çıkarak oyunlar üretmek, gençlere bu süreçte kendilerine bakma fırsatı da verir.

Ortaya çıkan doğaçlamalar derlenip yılsonunda sergilenmek üzere bir seçki oluşturulur. Belirlenmiş başlıklar altında sunulan bölümlerin bütünü kendilerine ayna tutan, eğlenceli bir oyun olarak sahnelenerek seyirci karşısına çıkabilir.

2.2. Bir Cümleden Yola Çıkarak Oyun Hazırlama

Gençlerin yetişkinlerle yaşadıkları sorunlarda “güven” konusu sık sık gündeme gelir. Aileler çoğu kez genç çocuklarına “sana güveniyorum ama başkalarına güvenmiyorum, başına bir şey gelecek diye çok korkuyorum.” derler. Aile gerçekten bu konuda büyük korkular ve endişeler yaşar. Bu cümleyi kurmayan ana-baba ve duymayan genç neredeyse yok gibidir. Ana-baba genç ilişkileri belki de insan yaşamının en zor, en olaylı, iniş çıkışlı dönemidir. Bu örnekler çoğaltılabilir.

“Seni seviyorum ama!... “	“Hayır yapamam”
“Ama hep eleştiriyorsun!”,	“Ama söz vermiştin”
“Yine mi? ...”	“Herkes ne der sonra!”
“Buna da karşı çıkıyorsun demek!”	“Ana kuzusu...”
“Demek ki korkuyorsun!”,	“Bu defa başaracağım!”

“Bir defadan bir şey olmaz”

“Olsun, yine de çok seviyorum”

Sınıfın durumuna göre 4 ya da 5 kişiden oluşmuş küçük grupların her birinden, bu cümlelerden yola çıkarak bir doğaçlama çıkarmaları istenir. Kural, bu cümlenin oyunun bir yerinde mutlaka geçmesidir. Öğrencilerin bu sözleri kullanarak ortaya koyduğu doğaçlamada örneğin bir anne-oğul tartışması sergileniyorsa, ister istemez kendisine karşı, kullanılan yabancı gelmeyen bu sözlerin üstünde ebeveyni ile empati kurarak düşünecektir. Ortaya koyduğu ürün de kendi dünyasına ait olacaktır. Bu ve benzeri cümleler, gençlerin çevreleriyle kurduğu ilişkilerinde sık sık karşısına çıkabilir. Bu süreçte gençler, çevresindekilere karşı bir farkındalık kazandığı gibi kendi iç dünyasına doğru da bir yolculuğa çıkarak kendisiyle ilgili yeni keşiflerde bulunabilir.

3. Destanlardan ve Efsanelerden Yararlanma

Gençlerle Tiyatro çalışmasında oyun metni oluşturma sürecinde yararlanabileceğimiz bir başka kaynak ise destanlar, halk hikâyeleridir. Örneğin “Ferhat ile Şirin” masalı birçok farklı okumalarla yeni baştan yazılabilir.

Ferhat’ın, Şirin’in, Mehmene Hatun’un dünyalarından yola çıkılarak yazılan oyunlar öğrenciye olaya çok farklı açılardan bakma, değerlendirme yetisi kazandırır. Örneğin, asıl masalda Ferhat’ın suyu getirmek için ortaya koyduğu çabadan söz edilir. Aşkına kavuşmak için gösterdiği amansız mücadele ve kahramanlık övülür. Şirinden hiç söz edilmez. Şirin neler yaşamaktadır? Ferhat dağı delerken o neler yapıyor? Neler hissediyor? Bekleme sürecini nasıl geçiriyor? Kimlerle mücadele ediyor?

Veya suyu henüz getiremeden Mehmene Hatun, Ferhat’ın Şirinle evlenmesine izin verse Ferhat ne yapar? Suyu bekleyen insanların beklentilerini aşkı uğruna terk eder mi? Yoksa Şirin’e olan aşkını toplumsal bir sorumlulukla farklı bir boyuta mı taşır? Mehmene Hatun’un iktidar hırsı, aşkı ve kız kardeşi arasında gidip geldiği, her birinin öne çıkmasıyla farklı yorumlara sahip oyunlar da ortaya çıkar.

Bu çeşitlilik, öğrencilere, yeniden üretme sürecinde yaratıcılığı kışkırtan, çok yönlü düşünmenin, çok yönlü görebilmenin ve değerlendirmenin yolunu açan sürece sokar. Dolayısıyla ortaya çıkan oyunlar özgün ve ortaya çıkma süreci de her açıdan son derece yararlı olur.

3.Öğretmen Nelere Dikkat Etmeli?

Öğretmen, bir oyun sahneleme sürecine girmeden önce bazı çalışmalar yaparak grup içi iletişimi artırmalıdır. Birbirine ve kendisine yabancı olan grubu ısınma, kaynaştırma ve algı açıcı egzersizlerle birbirine yaklaştırmalıdır. San'ın belirttiği gibi “Yaratıcı Drama” çalışmalarında da kullanılan bu egzersizlerde “grup kendini tanır, başkalarıyla iletişime geçer, roller üstlenir, rolleri başkalarına sunar ve sonunda paylaşım yapılır.”¹⁰ Bu egzersizler yoluyla grup üyeleri birbirlerine güven duyarlar, birbirleriyle kaynaşırlar. Gerçekten de grup içi iletişimin artması, aradaki duvarların kalkması çalışmaların daha verimli geçmesine yardımcı olabilir. Bu bölüme öğretmen de katılmalıdır. Bu sayede öğretmen, “öğretmen” kimliğinden çıkarak grubun bir parçası, arkadaşı, grup lideri olabilir ki, bu gereklidir. Zira otoriter yapıya sahip eğitim sistemimizde öğrencilerle öğretmen arasında görünmeyen duvarlar bulunmaktadır. Bu duvarların kalkması, grup üyelerinin kendilerini daha özgür, daha rahat ifade etmelerine yardım eder.

Grubun ekip ruhunu yakalaması, grup içinde paylaşımı, dayanışmayı da beraberinde getirerek, çalışmanın istenen hedefe ulaşmasında etkili olur. Haluk Yavuzer bu yaş dönemindeki genci şöyle tarif ediyor: “Ergenlik döneminde arkadaşlar gencin yaşamında büyük rol oynar. Bu dönemde genç, arkadaş merkezlidir. İçinde bulunduğu gerilim onu, duygu ve düşüncelerini paylaşabileceği, sorunlarını tartışabileceği yetişkin değerlerinden bağımsız bir değerler sistemi edinebileceği akran grupları içinde yer almaya yöneltir.”¹¹ (Yavuzer:74)

¹⁰ San, İnci, **Eğitimde Yaratıcı Drama**, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları Cilt23, sayı2, 1998, s.581

¹¹ Yavuzer, Haluk, **Gençleri Anlamak**, Ev-Aile-Toplum Dizisi, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005, s.74

Arkadaş kavramının bu kadar önemli olduğu, ailesinden çok arkadaşıyla iletişim kurabildiği bir dönemde böyle bir grup çalışmasının önemi ortadadır. Bu noktada öğretmen, grup lideri olarak bir arkadaş, ağabey, abla, sırdaş hatta çoğu zaman bir suç ortağı olabilirse çalışma çok daha sorunsuz, çok daha verimli olacaktır.

Öğretmenin dikkat etmesi gereken bir başka önemli nokta, asla futbol kulüpleri, siyasi partiler ve din ile ilgili konuları grup içinde tartışmaya açmamasıdır. Bu konular, grup içinde bölünmelere, hatta çatışmalara neden olabilir. Ayrıca, çalışmalarda öncelikle eğlenmeyi ve eğlendirmeyi hedeflemeli, mizah öğelerini ön plana çıkarmalıdır. Gençler eğlendikleri oranda etkinlikte yer almayı sürdürecektir. Öğretmen her hafta çalışmaya başlamadan önce şu üç uyarıyı mutlaka yapmalıdır:

*Kendinize zarar verecek şeyler yapmamalısınız. Sizlerin sahip olduğu sınırları, hassasiyetleri bilemem, kendinize zarar vereceğini hissettiğiniz bir durumla karşılaşırsanız hemen çekilmelisiniz.

*Karşınızdakine zarar verecek şeyler yapmamalısınız. Size yapılmasını istemediğiniz hiçbir şeyi -fiziksel veya psikolojik- karşınızdakine yapmamalısınız.

*Bulduğunuz çevreye zarar vermemelisiniz.

Öğretmen uyarılarını yapar ve gerekirse her çalışma öncesi tekrarlar. Bu kurallara uyulması konusunda öğretmenin titizlik göstermesi, ödün vermemesi, çalışmanın daha sağlıklı yürütmesi açısından gereklidir.

Sonuç

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Türkiye’de Çocuk Tiyatrosuna verilen önem Gençlik Tiyatrosuna verilmemektedir. Özellikle genç nüfus oranının yüksek olduğu ülkemizde bunun daha büyük bir kayıp olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle, özel ve ödenekli tiyatroların, oyun yazarlarının gençleri görmezden gelmeleri eğitim kurumlarına daha fazla sorumluluk

vermektedir.

“Eğitimde Tiyatro” programları yoluyla gençlere ulaşmak, yine bu yolla, gençlere kendilerini ifade fırsatı vermek, belki de Türkiye’de Gençlik Tiyatrosunun temellerini atacaktır. Bunu yaparken, var olan sorunlar akılcı yaklaşımlarla ele alınarak radikal çözüm yolları üretilmelidir.

Biz de bu çalışma kapsamında eğitim kurumları çatısı altında tiyatro yapmak isteyen öğretmenlerin temel sorunlarından biri olan sahnelenecek oyun metni bulma konusundaki sıkıntılarına çözüm önerileri getirmeye çalıştık. Gençler söz konusu olduğunda, hazır bir metni nasıl kullanabileceği, hazır metinlerin dışında nelerden yararlanabileceği ve bu çalışmalarda bir öğretmenin öncelikle nelere dikkat etmesi gerektiği konularını irdeledik.

Eğitim açısından da Gençlik tiyatrosu öğretmenin gençlerin dünyasına sanatın açtığı yoldan girebilmesi, onlara destek olabilmesi, içinde buldukları sıkıntıları aşmalarına yardımcı olmakla kalmayacak, daha sağlıklı toplumların oluşmasında katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

Baltacıoğlu, İsmayıl, H, **Tiyatro Nedir?**, yayına hazırlayanlar: A. Alpöge, Y. Ögüt, A. Y. Baltacıoğlu, Mitos Boyut İstanbul, 2006.

San, İnci, **Eğitimde Yaratıcı Drama**, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara Üni. Eğitim Bilimleri Fakültesi yay. Cilt 23sayı 2, 1998.

Mieruch, Gunter, **Öğrencilerle nasıl oyun çıkarırım?**, VII Uluslar arası Eğitimde yaratıcı Drama Semineri” Yay. Haz. Prof. Dr. İnci San, Naturel Yay. Ankara, 2003.

Nutku, Özdemir, **Dram Sanatı**, Kabalcı yay. İstanbul, 2001.

Önder, Alev, **Eğitici Drama- Temel İlkeler, Uygulama Modelleri ve Örnekleri**, Morpa yayınları, İstanbul, 2006.

Yavuzer, Haluk, **Gençleri Anlamak**, Ev Aile Toplum dizisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005.

Theatre in Education and Youth Theatre

Abstract

Although both private and state theatres in our country have founded their own children theatre units, we can't say they did something for the youth ones. As the absence of this area in our theatres, the playwrights have been indifferent (have not been interested in this area as well) in this special area. At this point, The studies that will be held by some high schools (secondary schools) can support and help both for the socialization of young people and their interest and love for theatre. A tutor who would like to perform a play with their students may attend lot of problems at the school he or she works for. On top of all these problems, we could mention finding an appropriate text for young people to perform. In this study, we will examine this problem of the tutors and try to suggest some alternatives for the solutions.

Key Words: *Education, theatre in education, youth theatre.*

Öz

Ülkemizde Şehir ve Devlet tiyatroları kurumlarının her ikisi de kendi çocuk tiyatrosu birimlerini kurmuş olsalar da, gençler için gençlik tiyatrosu adına bir şey yaptıklarını söyleyemeyiz. Tiyatrolarımızdaki bu boşluk yüzünden de oyun yazarları bu alana pek ilgi duymamaktadırlar. Bu noktada, lise ve dengi okullarda düzenlenecek çalışmalar gençlerin sosyalleşmesinde ve tiyatro sevgisi geliştirmelerinde fayda sağlayacaktır. Çalıştığı okulda gençlerle oyun sahnelemek isteyen bir lise öğretmeni zorluklarla karşılaşmaktadır ve en önemli zorluk gençlere uygun oyun metinlerinin bulunmasında ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlarla baş etme yollarını inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: *Eğitim, Eğitimde tiyatro, gençlik tiyatrosu*